

В. М. Духневич

УЯВЛЕННЯ ПРО АКТУАЛЬНУ СИТУАЦІЮ ТА ЗАВДАННЯ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ

Аналізуються уявлення молоді про актуальну суспільно-політичну ситуацію в Україні. Обгрунтовується категорія політико-правової компетентності як сукупність соціально-психологічних характеристик особистості, дається перелік її структурних компонентів та визначається їхнє місце в “будівлі” політико-правової компетентності. Показано, що брак необхідних уявлень та знань про ефективні стратегії вирішення проблемних ситуацій у політико-правовій сфері актуалізує в молоді настановлення на реалізацію сценаріїв революційного розвитку країни. Запропоновано конкретні завдання з формування політико-правової компетентності учнівської та студентської молоді.

Ключові слова: політико-правова компетентність, уявлення, активність, громадянин, справедливість.

Проблема. Процеси, що розгортаються на теренах України у зв’язку з обранням європейського напрямку політичного розвитку країни, привели до корінних змін у суспільних уявленнях про можливості та вектори розвитку як усієї держави, так і окремого її громадянина. Ті соціальні потрясіння, які пережив кожен український громадянин через доленосні події, що супроводжували Революцію гідності, чи переживає зараз у зв’язку з анексією Криму та воєнними діями на сході країни, значною мірою зумовлені актуальними політико-правовими потребами, уявленнями та настановленнями. Можна припустити, що саме уявлення про політико-правові свободи та оцінка міри їх задоволення стали причиною революційних заворушень восени 2014 року і підкріпили євроінтеграційні наміри значної частини громадян України. На жаль, люди, які проживають на сході країни та в Криму, здебільшого не були готові до такого розвитку подій, унаслідок чого й стала в принципі можливою реалізація політико-правових сценаріїв сепарації частини країни.

З огляду на все це перед кожним громадянином постало питання про необхідність політико-правового самовизначення в нових умовах. Очевидно, що таке самовизначення кожен робить сам відповідно до своїх уявлень та вподобань. Саме тому актуальною видається необхідність дослідження політико-правових уявлень представників найбільш соціально активної частини населення – молоді – та розроблення

відповідних програм формування її політико-правових знань, умінь і навичок реалізації власних прав та обов'язків правовим способом. Причому така робота має вестися на основі аналізу поширених наразі уявлень та з урахуванням нагальних запитів практики: у зв'язку з розбудовою громадянського суспільства, євроінтеграційним вибором напрямку розвитку країни потребують вирішення питання формування політико-правової компетентності громадян.

Мета статті: на основі аналізу актуальних уявлень молоді про ситуацію в країні і у світі запропонувати завдання з формування її політико-правової компетентності.

Протягом 2015-го та на початку 2016 року ми провели серію фокусованих глибинних інтерв'ю та фокус-групових досліджень. У цих наукових розвідках ми ставили собі за мету увиразнити образ актуальної ситуації, що існує в уявленнях сучасної молоді, та віднайти відповідні комунікативно-когнітивні індикатори, які проблематизують молоду людину та актуалізують у неї потребу творчого пошуку виходу з проблемної політико-правової ситуації.

Гайд для інтерв'ю та фокус-груп було розроблено таким чином, що кожен учасник дослідження повинен був дати розгорнуту відповідь: представити власну думку з того чи іншого питання. Це дало нам змогу дослідити основні уявлення та мотиваційне спрямування опитаних і побудувати прикладну модель структури політико-правової компетентності, сформувані завдання для учнівської та студентської молоді щодо формування політико-правової компетентності.

Перш ніж представити результати цих дослідницьких пошуків, зробимо декілька ремарок. Оскільки в дослідженні було використано якісний підхід до збирання та опрацювання даних, ми не можемо говорити про міру вираженості віднайдених тенденцій. Усі результати мають розглядатися саме як встановлені тенденції, а ступінь представленості в генеральній сукупності цих тенденцій – це завдання майбутніх наукових розвідок та узагальнень з використанням інших методів і методик діагностики соціальних уявлень.

Фокус-груповими дослідженнями було охоплено 18 студентів (17 дівчат та 1 хлопця), що були студентами київських ВНЗ денної форми навчання гуманітарного профілю. Вік випробуваних – від 19 до 24 років. До індивідуальних інтерв'ю було залучено 12 осіб – 8 жінок та 4 чоловіків віком від 16 до 25 років. Зауважимо, що поняття “студенти”, “студентська молодь” чи “молоді люди” вживаються нами як синоніми.

Предметом нашої дослідницької уваги стали **образ ситуації та політико-правові мотиваційні спрямування молоді**. Вважаємо, що

образ наявної ситуації в студентській молоді наразі досить фрагментарний. Причина цього, з одного боку, у небажанні молодих людей глибоко вникати в ситуацію, аналізувати її, у їхніх намаганнях відмежуватися від суспільно-політичної дійсності, що не лежить у зоні актуальних потреб. З другого боку, така фрагментарність образу пов'язана з тим, що ситуація оцінюється як неоднозначна, багатовекторна та багатопланова, і, як наслідок, виникають суб'єктивні труднощі в побудові цілісної картини світу.

Звертає на себе увагу та обставина, що, не маючи цілісного бачення ситуації, частина молодих людей намагається компенсувати цей пробіл, запозичаючи уявлення своїх “старших товаришів” чи батьків. При цьому ті, хто вдається до такого способу конструювання образу ситуації, схильні виключати себе з цієї ситуації та знімати із себе відповідальність. Це також свідчить про бажання уникнути “контакту” з дійсністю, що в даний момент не лежить у зоні актуальних потреб та безпосередньо не впливає на їхню життєдіяльність. Стратегію поведінки в таких умовах можна виразити формулою: “не розумію, тому нічого зробити не можу, а отже, нехай роблять інші”.

Загалом ключовими характеристиками суспільно-політичної ситуації, що склалася на цей час та поділяється більшістю студентської молоді, є невизначеність, неоднозначність, хаос, конфлікт. Причому конфлікт розглядається насамперед під кутом зору воєнних дій на сході країни. У суспільстві поширена думка, що причиною такої ситуації є “брак політичної волі в керівництві країни” і “відсутність реальних змін у політичному житті країни”, “застій”.

Разом з тим побутують непоодинокі уявлення про великий потенціал ситуації, можливості для започаткування будь-яких справ, що пов'язано з “невиробленістю норм та правил, зламом старих стереотипів, можливістю встановити власні правила, стереотипи та традиції”. Проте *брак досвіду* вирішення проблемних питань у політико-правовому полі, *уявлення про те, що більшість проблем можна “вирішити” у неправовий спосіб* (хабар, підкуп, “подяка” тощо) і *що норм закону можна не дотримуватися, оскільки навіть ті, хто приймає закони, їх ігнорують*, нівелюють радість та піднесення від наявних можливостей, викликають почуття розгубленості, що ще більше посилює невизначеність ситуації.

Одним з основних елементів, що визначає уявлення молоді про ситуацію, є її уявлення про діяльність влади та оцінювання цієї діяльності. Основною характеристикою влади, з точки зору молоді, є “корумпованість, що не дозволяє розвиватися країні”, навіть більше – поширеними є уявлення, що “влада блокує розвиток країни”. Декларується ідея про те, що “влада буде та реалізує різні схеми маніпулю-

вання громадянами”: “зберігаються ті самі схеми, негативні для економічного та політичного розвитку країни, що мали місце раніше”. Звертає на себе увагу та обставина, що ідея про корумпованість влади гуртує навколо себе людей з різними уявленнями: актуалізуються уявлення про можливість та необхідність “використання революції” як способу подолання суспільних суперечностей. Такі уявлення далеко не поодинокі, ідеться лише про різні можливі способи реалізації сценаріїв такого суспільного варіанта розвитку. Наразі в студентському середовищі обстоюється думка, що *поштовхом до революції можуть стати економічна нестабільність та економічні негаразди*. Подальше падіння економічного добробуту студентів може стати тим важелем, що змусить об’єднатися різних людей задля “реалізації” революції та зміни влади. Фактично можна стверджувати, що ідея “зміни влади через революцію, доки не прийдуть гідні” є популярною в студентському середовищі. Цікаво, що поширене в суспільстві настановлення на “швидкі зміни” рефлектується наразі молоддю як негативне, проте фактор економічного благополуччя має все ж таки більш актуальну мотиваційну привабливість. Загалом існуюча двоїстість (радість та піднесення від можливості встановити власні норми, з одного боку, і тривога й дезорієнтація, що спричиняються ситуацією хаосу, застою, конфлікту, невизначеності, з другого) формує в молоді відчуття розгубленості та зневіри у власних силах, викликає в неї бажання уникати по змозі будь-якої відповідальності за стан справ у суспільстві.

Серед інших здобутків наших розвідок можна відмітити таке. При вирішенні проблемних політико-правових ситуацій брак фактичних знань частково компенсується моральними регуляторами (“необхідно вчиняти по справедливості”, “вчиняти правильно” і т. ін.). Слід також констатувати поширення *зневіри в дії закону, недовіри до чинних політико-правових інститутів держави*, що можна виразити таким генералізованим настановленням: “один раз можна спробувати звернутися до органів влади в пошуку справедливості, але якщо її не буде – можна діяти іншим способом”. При цьому усвідомлення того, що “справедливість” для кожного учасника може бути своя, автоматично не формує настановлення на спільний пошук рішення, а зміщує увагу в площину “вирішення тут-і-зараз”, навіть у не зовсім правовий спосіб. Інакше кажучи, *брак необхідних політико-правових знань для ефективного пошуку рішення та вирішення ситуації компенсується уявленнями про необов’язковість дотримання закону*.

“Закон” і “право”, як ми вже з’ясували, є зовнішніми категоріями щодо людини (“оскільки закони не дотримуються навіть тими, хто їх пише”), для якої більш важливо “справедливо” вирішити проблему. Причому критерії справедливого вирішення невідомі, а необхідність

встановлення чи спільного розроблення таких критеріїв зазвичай не усвідомлюється. З огляду на такі “знахідки” й було побудовано нашу подальшу аналітико-синтетичну роботу.

Як зазначає З. Ф. Сіверс, “державу неможливо побудувати без готовності громадян жити за певними правилами. Зрозуміло, що свідомість суспільства повинна відповідати вимогам такої нової держави, тому виникає потреба в нових теоретичних підходах, зокрема, до аналізу психологічного феномена “політико-правова свідомість”, особливостей становлення та розвитку політико-правової свідомості особистості” [3, с. 96]. Але в нашому дослідженні ми з’ясували, що молоді люди в принципі готові порушувати правила заради “торжества справедливості”. Відповідно постало питання про необхідність змістового наповнення поняття “політико-правова компетентність” та визначення базових умов її формування.

Вважаємо, що базисом, фундаментом для становлення політико-правової свідомості особистості завжди будуть три групи факторів. До першої слід віднести культурно-історичні норми і традиції соціуму, в якому формується особистість, до другої – певні соціальні настановлення, а до третьої – цінності та соціальні уявлення. Важливо зазначити, що всі ці групи факторів значною мірою формуються під впливом найближчого соціального оточення, насамперед сім’ї та перших вихователів і вчителів. Саме дії та вчинки (а не слова) членів сім’ї, вихователів у дитсадках, перших учителів закладають підвалини поваги до культурного надбання країни; завдяки цим інститутам у дитини формуються уявлення про гарне і погане, справедливе і несправедливе тощо. Під їх впливом у дитини складаються уявлення про чесноти – цінності – як вихідні настановлення життя із собі подібними. У ці перші сензитивні періоди дитині прищеплюється повага до Іншого, любов до власної Батьківщини (краю, країни, держави), скеровуються її перші кроки до розуміння прав та обов’язків щодо Іншого, даються інші ціннісні орієнтири, що направляють, орієнтують та структурують дитину у світі соціальних відносин та обмежують її у виборі засобів для досягнення бажаного тощо. Лише на засадах такого “фундаменту” стає можливим адаптація людини в соціумі та формування її політико-правової компетентності.

На думку відомого дослідника проблеми компетентності Дж. Равена, “політичні уявлення та настановлення відіграють провідну роль серед детермінант компетентної поведінки... У будь-якій психологічній теорії компетентності і в будь-якій осмисленій оцінці мотивації або здібностей провідну роль відіграють політичні уявлення та очікування, а також особисті цінності” [2, с. 17]. Поділяючи погляди класика, зазначимо, що в реальній життєдіяльності слід, мабуть, гово-

рити не лише про політичні, а власне, про політико-правові уявлення. Їх розмежування буде, звичайно, досить умовним, адже базисом таких уявлень виступають оцінки та думки щодо справедливості розподілу соціальних благ, уявлення про правду і закон як норми соціальної життєдіяльності, бачення власне норм та правил побудови відносин між різними суб'єктами суспільства, у тому числі між державою та органами державної влади й окремою особистістю, тобто ці та інші категорії однаково рівноцінно можуть бути віднесені як до сфери політики, так і до сфери права.

Отже, під **політико-правовою компетентністю** ми розуміємо здатність особистості вирішувати різні завдання в площині політико-правових відносин; така здатність являє собою сукупність соціально-психологічних характеристик, що сприяють формуванню певних знань, умінь, навичок, настановлень, особистісних якостей, які дають особистості змогу успішно здійснювати соціальну діяльність у політико-правовому полі. Така компетентність є результатом оволодіння політико-правовими компетенціями, що включають як знання, так і практичні навички (досвід) щодо залагодження проблемних політико-правових ситуацій. Вона являє собою особистісну характеристику індивіда, що відображає його здатність використовувати універсальні способи діяльності (діяльності – у розумінні цілеспрямованого когнітивно орієнтованого розв'язання проблемних ситуацій), що базуються на сукупності політико-правових знань у конкретних життєвих ситуаціях. *Політико-правова компетентність, як і будь-яка інша, може бути розвинена і проявлена тільки в тих ситуаціях, де виконувана діяльність набуває вимірів особистісної значущості.*

Таким чином, політико-правова компетентність охоплює низку структурних елементів, а саме:

- соціальні уявлення щодо держави та особливостей її функціонування, щодо політики і права та їхніх взаємовпливів, локусу громадянина в структурі держави відповідно до його прав, обов'язків, сфер та зон відповідальності; уявлення про відповідальність держави перед громадянином; про справедливість, право та закон; про можливі форми політико-правової активності і т. ін.;

- соціальні настановлення щодо представників влади, державних (політичних) та правових інститутів, інших індивідуальних та колективних суб'єктів (сусідів, громади, територіальної спільноти і т. ін.);

- знання і розуміння засад діяльності органів влади та правопорядку, уявлення про їхню діяльність та вплив на життя суспільства;

- навички самоорганізації та пошуку необхідної інформації (норм закону, правил, державних актів, експертиз, висновків, стандар-

тів та інших регламентаційних правових документів), взаємодії з різними індивідуальними та груповими суб'єктами задля розв'язання актуальних завдань, рефлексування власних дій і вчинків, а також власних мотивів;

- уміння вибудовувати відносини з різними соціальними суб'єктами задля вирішення актуальних завдань у політико-правовій сфері, складати прогнози й моделювати розвиток соціальної ситуації та її наслідки для різних суб'єктів (для себе, для інших, для держави загалом), презентувати, ідентифікувати, відстоювати та поділяти цінності як універсальні регулятори соціальної життєдіяльності спільноти тощо.

Розгляньмо відтак структуру політико-правової компетентності особистості (рис.). Нас цікавлять передусім ті “цеглини”, що складають зміст політико-правової компетентності. Проблемним, утім, видається чітко структурувати послідовність “вкладання цеглин” у структуру політико-правової компетентності особистості. Очевидно, кожного разу послідовність таких цеглин буде різною залежно від конкретних умов чи запитів навчального чи соціального середовища, рівня обізнаності молодой людини щодо політико-правової проблематики, власне рівня розвитку політико-правової компетентності особистості (більш детально див. [1]). Слід звернути увагу також на те, що “цеглини” перекриваються, а не стоять одна над одною, що додає міцності “будівлі” політико-правової компетентності. Важливо також зазначити, що ряди “цеглин” не збігаються з рівнями політико-правової компетентності.

Що ж до “цеглин” та їх “укладання”, то видається доцільним зводити “будівлю” (і спираючись на “фундамент”, про який ішлося вище), використовуючи, так би мовити, “декілька цеглин одразу”. Це означає, що знання чи елементи такого знання повинні завжди доповнюватися певними навичками (мікронавичками). Тоді “цементом” такої будівлі буде робота по відпрацюванню і рефлексуванню нового досвіду.

Усі “цеглини” є важливими для стабільності, чи стійкості, такої будівлі. Можна припустити, що однією з базових “цеглин” будуть комунікативні навички – усе те, що даватиме змогу молодій людині домовлятися з Іншим, вирішувати спільні завдання, віднаходити погоджене рішення при залагодженні складних життєвих ситуацій. Причому одним із ключових у набутті комунікативних навичок має стати вміння постійно рефлексувати власні форми та стратегії взаємодії, стратегії взаємодії Іншого.

Рис. Структура політико-правової компетентності особистості

Іншими двома базовими “цеглинами” будуть уміння та навички, пов’язані з розумінням себе та Іншого. Очевидно, що лише розуміння себе, своїх потреб, намірів, мотивів, оцінок, настановлень, цінностей та ставлень дасть людині змогу ефективно приймати рішення, відсіюючи при цьому непотрібне чи несуттєве. Не викликає сумніву, що усвідомлення свого негативного ставлення до когось чи своєї упередженості дасть принаймні змогу створити умови для об’єктивного прийняття рішення. Тобто, знаючи про таке своє самообмеження, людина зможе забезпечитися від прийняття рішення під дією негативних емоцій.

Третьою “цеглиною” буде уявлення про Іншого-як-цінність, інакше кажучи – суб’єкт-суб’єктне ставлення до інших людей, що мають такі самі емоції, почуття, мотиви, наміри, знання тощо. А це означає не лише можливість для Іншого бути ресурсом у залагодженні складної ситуації, а й можливість самому стати корисним Іншому, допомогти йому; врахувати не лише свої потреби чи цілі, а й цілі та очікування Іншого. В ідеалі це здатність формувати почуття “ми”, уміння об’єднуватися з Іншим проти спільної проблеми.

Спробуємо проілюструвати роль двох останніх “цеглин” на прикладі настановлення *“Я не підтримую реформу, оскільки людина, що відповідає за її реалізацію, колись працювала на колишню владу”*. Усвідомлення цього настановлення дасть змогу (чи зробить можливим) поглянути на таку людину під професійним кутом зору (*“його навички та досвід у вирішенні такого роду питань є вагомими і можуть допомогти при впровадженні цієї реформи”*) чи просто з точки зору того, як пропонована реформа вплине на життя окремого члена, громади чи суспільства в цілому.

Інші “цеглини” стосуються більше предметно-конкретних знань, умінь та навичок у політико-правовій сфері. Вони повинні дати молодій людині можливість сформулювати чітке знання-уявлення про власну державу, її закони та принципи діяльності, розуміння власного локусу в системі зв’язків “державо-громадянин” і т. ін. Ці цеглини повинні “надбудуватися” над базовими, враховувати їхній потенціал (“міцність”). Тому знання та предметні навички й уміння краще давати в ігрових формах, що дасть змогу молодій людині отримати “живе знання”, яке стане відтак частиною їхньої особистості.

Набуття такого роду знань, умінь та навичок у політико-правовій сфері створює умови для ефективного вирішення різноманітних завдань, причому ефективного і в правовий спосіб. Рефлексія локусів власної відповідальності як один із ключових проявів сформованої політико-правової компетентності буде створювати можливість для залагодження складних життєвих ситуацій як особистістю, так і державою загалом.

Наприкінці зазначимо, що вирішили свідомо обминути сферу, пов’язану з так називаною “протестною мотивацією”. Вважаємо, що це не ті навички, які не слід спеціально формувати чи розвивати в рамках “базової” політико-правової компетентності (особливо зважаючи на наявність потенціалізованого настановлення порушувати за потреби норми закону). Якщо людина буде мати відповідні знання про свої права та обов’язки як громадянина, розуміти, що таке “закон” та “право” і як вони діють, усвідомлювати свою відповідальність перед Іншими, то прийняття рішення про, скажімо, участь в акціях громадянської непокори чи страйках буде свідомим та виваженим і в такому випадку мало підпадатиме під технологічні, маніпулятивні впливи політтехнологів.

Очевидно, що набуття відповідних знань, навичок чи вмінь – це процес неперервний. Тому зведена “будівля” політико-правової компетентності особистості буде лише початком для подальшого її “обслуговування”, тобто заміни окремих цеглин, їх оновлення (знань, навичок, умінь) тощо.

Отже, конкретні завдання по формуванню політико-правової компетентності учнів середніх та спеціалізованих навчальних закладів можна сформулювати таким чином:

1) дати розуміння категорій “конституція”, “державна” і “державний символ” та забезпечити усвідомлене сприйняття державних символів України (прапора, герба, гімну). У підлітка має бути своє розуміння того, що являє собою держава Україна: який її устрій, якою є її Конституція, які принципи покладено в основу Конституції України, що таке неконституційні та антисуспільні дії, яке місце посідають державні символи в суспільному житті;

2) сформувати уявлення про те, якою є державна політика України щодо забезпечення основних цінностей, що проголошуються в Конституції, яким чином кожна людина може впливати на ці цінності, їх дотримання чи порушення;

3) забезпечити розуміння того, що являє собою політичний устрій України і в чому його специфіка порівняно з політичними устроями інших країн; яким чином державний політичний устрій країни дає людині змогу реалізувати себе – які в неї є можливості, якими є обмеження і т. ін.;

4) дати розуміння категорії “громадянин”. Це означає, що підліток має аргументувати своє бачення відповіді на запитання: Хто такий громадянин? Що означає бути громадянином? Які права та обов’язки має громадянин? Що він може і повинен робити в державі? тощо;

5) сформувати бачення того, що таке “правова держава”, якими є відносини в такій державі між громадянами та між громадянами і державою; як громадянин може впливати на становлення та ефективне функціонування правової держави; що таке “закон” і якими є наслідки порушення законів; що таке “правове поле” і що означає діяти в правовому полі; що таке “покарання” і “відповідальність” людини; що таке “зобов’язання держави перед своїми громадянами”; що означає “відповідальний громадянин”; якими є можливості в людини, аби відстояти свої права тощо;

6) сформувати потребу залагодження складних життєвих ситуацій, розуміння можливостей та переваг творчого пошуку рішень на протиположності уникненню відповідальності;

7) виховувати повагу до права як вихідного принципу регуляції суспільних відносин.

Конкретні завдання по формуванню політико-правової компетентності студентів ВНЗ такі:

1) сформувати потребу брати участь у суспільно-політичному, економічному і культурному житті країни;

2) забезпечити усвідомлене ставлення до своїх прав та обов'язків як громадянина (принаймні на рівні Конституції України: на що має право громадянин, які його обов'язки щодо держави і які зобов'язання в державі щодо людини в забезпеченні її прав та свобод; які правові наслідки можуть бути внаслідок порушення норм чинного законодавства; як можна відстоювати свої права у правовому полі тощо);

3) дати усвідомлене розуміння своїх прав та обов'язків як майбутнього фахівця. А це передбачає ґрунтовну обізнаність студента щодо правових засад майбутньої професійної діяльності (що він може і повинен робити як спеціаліст у своїй предметній галузі, які правові наслідки непрофесійного чи професійно некоректного застосування набутого знання; знання та розуміння законів, регламентаційних документів, професійних стандартів діяльності фахівця обраного профілю тощо);

4) забезпечити усвідомлення цінності поступального розвитку країни, розуміння цінності еволюційного (тобто такого, що ґрунтується на традиціях, зберігає набутий досвід та здобутки) проти революційного (злам цінностей, звичаїв, традицій; відкидання культурних, економічних, політичних та інших надбань) розвитку.

Без сумніву, це далеко не вичерпний перелік завдань, а радше напрям для роботи по формуванню політико-правової компетентності молоді. Реалізація запропонованих завдань – необхідний елемент підготовки молоді до участі в суспільно перетворювальних процесах, її залучення до суспільного життя країни. Але вони залишаються лише декларацією, якщо не буде створено відповідного, адаптованого до умов конкретного навчального закладу інструментарію, що кожен практик має обирати відповідно до умов життєдіяльності конкретної інституції.

Висновки. Проведене дослідження показало наявність потенційної готовності молоді до реалізації сценаріїв революційного розвитку країни. Очевидним є брак політико-правових знань та вмій вирішувати проблемні питання правовим способом. Запропоновані конкретні завдання по формуванню політико-правової компетентності учнівської та студентської молоді можуть слугувати орієнтирами для подальшого розроблення технологічних прийомів, технік та методів розвитку політико-правової компетентності молоді.

Література

1. Духневич В. М. Політико-правова компетентність молоді: до питання про забезпечення процесу формування / В. М. Духневич // Вісник Національного університету оборони України : зб. наук. праць. – К., 2015. – Вип. 3 (46). – С. 89–94.
2. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация : пер. с англ. / Джон Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
3. Сіверс З. Ф. Соціально-психологічний аналіз розвитку концепцій політико-правової свідомості в різні історичні періоди / З. Ф. Сіверс // 10 x 20 : зб. наук. праць / Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – К. : Ліра-К, 2014. – С. 96–104.

References

1. Dukhnevych, V. M. (2015). Polityko-pravova kompetentnist molodi: do pytan- nia pro zabezpechennia protsesu formuvannia [Political and legal competence of youth: the issue of support of formation]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy* [Bulletin of National University of Defense of Ukraine], 3 (46), 89–94 (ukr).
2. Raven, J. (2002). *Kompetentnost v sovremennom obshchestve: vyyavleniye, razvitiye i realizatsiya* [Competence in modern society: its identification, development and release: translate from English]. Moscow: Kogito-Tsentr Publ. (rus).
3. Sivers, Z. F. (2014). Sotsialno-psykholohichnyi analiz rozvytku kontseptsii polityko-pravovoi svidomosti v rizni istorychni periody [Socio-psychological analysis of development of concepts of political and legal consciousness in different historical periods]. *10x20: zbirnyk naukovykh prats* [10x20: a collection of science jobs] (pp. 96–105). Kyiv: Lira-K Publ. (ukr).

Dukhnevych V. M. Representation on the current social and political situation and tasks of the formation of youth political-legal competence

This article analyzes the representation of young people on the current social and political situation in the country. The category of political-legal competence was proved. It is shown that lack of the necessary representations and knowledge about effective strategies for problem solving in the political and legal sphere actualize youth attitudes by young people to the implementation scenarios of revolution development of our country. Specific tasks on the formation of political-legal competence of pupils and students were proposed.

Key words: political-legal competence, representation, activity, citizen, justice.

© Духневич В. М.